

Posudek diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta

Autor práce: Bc. Tereza Šreková

Název práce: Cross-Linguistic Influence of L2 on L1 in Speech of Late Bilinguals

Vedoucí práce: Mgr. Šárka Šimáčková, Ph.D.

Autor posudku: Mgr. Šárka Šimáčková, Ph.D.

Bodování: 0 = nedostačující, 1 = slabé, 2 = přijatelné, 3 = průměrné, 4 = dobré, 5 = výborné

Body

1. Výběr tématu

Práce se zabývá aktuálním tématem vzájemného vlivu jazyků bilingvních mluvčích, a to na zvukové rovině. Na rozdíl od tradičně zkoumaného transferu z mateřštiny do nově osvojovaného jazyka, řeší možnost mezijazykové interference opačným směrem, tedy z druhého jazyka do mateřštiny. Přestože byl jev obousměrného vlivu reportován už dávno (e.g. Flege 1987), stalo se působení druhého jazyka na jazyk první předmětem intenzivního výzkumného zájmu teprve v posledních deseti letech (objevuje se jako téma fonetického kolísání pod vlivem aktuálního jazykového prostředí – „phonetic drift“, poprvé už v 1997 v článku Sancier a Fowler – a jako téma oslabování mateřštiny v cizojazyčné komunitě – „attrition“).

Předložená práce se zaměřuje na mluvčí, kteří si osvojili druhý jazyk formou školní výuky a používají ho mimo komunitu rodilých mluvčích. Dalším společným rysem těchto mluvčích je jejich vysoká pokročilost v cizím jazyce a tlumočnický výcvik. Cílem je zjistit, zda i u takových mluvčích může dojít k posunu v realizaci hlásek v mateřštině pod vlivem ekvivalentních hlásek v cizím jazyce.

5

2. Kvalita přehledu poznatků o tématu: použití literatury, kvalita zpracování, kritické zhodnocení literatury.

Přehled literatury je obsáhlý, zahrnuje řadu článků z posledních zhruba deseti let, ale i klasické články jako Major, 1992 nebo Flege 1987. Snad zde chybí více odkazů na fonetické kolísání – tzv. drift (např. výše uvedený článek od Sancier a Fowler 1997, dále Chang 2013, ve kterém jsou srovnávání pokročilí se začátečníky z hlediska míry vlivu druhého jazyka na první). Je nutno ocenit, že se autorka důkladně seznámila se literaturou relevantní pro přípravu experimentu a zpracování dat (např. zjišťování velikosti slovní zásoby, anotování, měření VOT). V přehledu výsledků výzkumných studií autorka sleduje vliv věku: zvláště reportuje výsledky pro raný bilingvismus a pozdní bilingvismus. U pozdního bilingvismu sleduje vliv prostředí a rozděluje studie podle toho, zda osvojování druhého jazyka probíhá v prostředí, kde se jím mluví, či v prostředí mateřského jazyka. Obojí je smysluplné, i když to znamená, jak autorka sama poukazuje, že některé studie se objevují ve dvou kategoriích (jedna studie srovnává rané a pozdní bilingvní mluvčí). Přehled literatury trpí formálními nedostatky a jazykovými problémy. Formulace jsou někdy nejasné, občas se vyskytne nepřesné shrnutí článku (např. shrnutí výsledků studie Stoehr et al. (2017) na straně 33 zní takto: „Thus, overall, L1 Dutch bilinguals produced stops with longer VOT than Dutch monolinguals, indicating the influence of their L2 German ...“, zatímco autoři popisují výsledky pro holandské bilingvní mluvčí na str. 500 takto: „The analyses on L1 attrition in

the L1D–L2G speakers did not find evidence for attrition of L1-Dutch VOT. The L1D–L2G speakers neither produced L1-Dutch voiceless plosives ... nor voiced plosives ... detectably different from Dutch monolinguals.“). Číslování oddílů není vždy správné, např. oddíl „Formant Frequencies“ očíslovaný jako 2.3.1.2 by měl být na stejné úrovni jako oddíl VOT očíslovaný 2.3.1.

2

3. Formulace záměrů práce, výzkumných otázek, hypotéz.

Záměry práce jsou jasně formulovány v úvodu, účelu studie je věnován samostatný oddíl následující po přehledu literatury, k výzkumným otázkám se autorka systematicky vrací v závěru práce.

5

4. Metody práce. Jejich popis a adekvátnost pro zodpovězení výzkumných otázek.

Metodologie práce, tj. volba stimulů v experimentech, způsob získání dat, výběr participantů, staví na obeznámenosti s metodologií v dřívějších studiích. Velmi pečlivě byla vybrána klíčová slova a zkonstruovány věty, které účastníci opakovali. Je také zjevné, že si autorka dala práci s přesností měření jak délky nástupu hlasivkového tónu (VOT), tak formantů. Je nutno ocenit provedení experimentu, technické zvládnutí sběru dat, získání participantů a práci s nimi.

5

5. Zpracování výsledků a jejich interpretace.

Výsledky měření VOT jsou zpracovány jasně. V popisu výsledků měření formantů jsou nepřesnosti. Z popisu na str. 60 není zřejmé, že hodnoty naměřené v Hz jsou v programu NORM nejdříve převedeny na percepční jednotky Barky (pomocí Traunmüllerovy formule) a pak jsou z nich vypočteny normalizované hodnoty Z3-Z1, Z3-Z2 a Z2-Z1. Zatímco z popisků os grafů je zřejmé, že zobrazené hodnoty představují odečty, v popisech tabulek tato informace chybí a není ani v textu, kde se o výsledcích diskutuje. Důsledkem jsou matoucí konstatování jako např. „...English vowels being more fronted than their Czech counterparts. Namely, F2 of English /o/ in Bark ($M = 3.82$, $SD = 1.21$) was lower than that of Czech /u/ ($M = 5.96$, $SD = 0.91$)“. Obecně však platí, že čím je samohláska přednější, tím jsou hodnoty druhého formantu vyšší. Zde nikoli hodnota F2, ale rozdíl hodnot F3-F2 byl nižší pro anglické /o/, právě proto, že hodnota samotného F2 byla vyšší.

Autorka se snažila popsat výsledky poměrně podrobně (přesto by se daly doplnit ještě další informace). V popisu výsledků pro samohlásky je věnována pozornost individuální variabilitě. Ze srovnání českých a anglických dat od bilingvních mluvčích vyplývá, že zatímco mnozí pokročilí jednotlivci se si vytvořili oddělené mentální reprezentace alespoň pro některé anglické samohlásky (vysoké zadní samohlásky) u jiných jednotlivců se projevuje transfer českých kategorií do angličtiny. Ze srovnání bilingvních mluvčích s monolingvními Čechy, tedy z hlediska vlivu druhého jazyka na první, je jasné, že se bilingvní jednotlivci chovají různě, že ne všechny samohláskové kategorie podléhají vlivu angličtiny a že tam, kde posuny nastávají, jsou poměrně malé. Autorka poukazuje na to, že u některých mluvčích se české samohlásky stávají o něco češťšími v důsledku disimilace, snahy o oddělení kategorií od anglických ekvivalentů. Všimá si, že u jiných mluvčích nastává posun českých samohlásek ve směru angličtiny. Co nekomentuje, je skutečnost, že toto fonetické kolísání ve směru druhého jazyka, tj. asimilace, nastává nejen u mluvčích, u kterých se realizace českých a anglických hlásek v akustickém prostoru překrývají (pravděpodobnost společné reprezentace), ale nečekaně také u těch, jejichž české a anglické samohlásky tvoří v akustickém prostoru oddělené shluky (pravděpodobnost oddělených kategorií). Mezijazykové vlivy způsobené současnou aktivací obou jazyků během tlumočení se projeví u jediné mluvčí, a to v obou jazycích (možnost ověřit T-testem?). Interpretace, že se její dlouhé české /u:/ posouvá dozadu v jednojazyčném českém projevu v důsledku disimilace, asi nebude správná. Není

pravděpodobnější, že se dynamické posuny odehrávají během přecházení z jazyka do jazyka, tedy že se při tlumočení z angličtiny české /u:/ posunulo o něco dopředu (a níže), paralelně s dlouhým /a:/.? Problematické ovšem je, že v případě /u:/ je výsledkem posun směrem k angličtině, ale v případě /a:/ posun směrem od anglického ekvivalentu. Při tlumočení z češtiny do angličtiny se anglické /u/, /o/, /a/ posunuly směrem k českým samohláskám. Je nutno zdůraznit, že jde o impresionistický popis, statisticky nebyly rozdíly mezi těmito samohláskami pro danou mluvčí ověřeny.

U dat VOT autorka individuální variabilitu nezkoumala, pouze poukázala na rozdíl ve standardních odchylkách průměrných hodnot mezi češtinou a angličtinou – mluvčí se mezi sebou lišili podstatně více v nerodilém jazyce. Dalo by se dále prozkoumat, zda jednotlivci, kteří v angličtině realizují kratší hodnoty VOT, vykazují při vyslovování českých okluzív fonetické kolísání směrem k angličtině, svědčící o společné reprezentaci pro oba jazyky. Případný posun ve výslovnosti vybraných samohlásek bilingvními mluvčími je měřen srovnáním s produkcí daných samohlásek monolingvními mluvčími. Předpokládá se, že se data monolingvních mluvčích neodlišují od publikovaných hodnot, explicitně se to však v práci neuvádí.

2

6. Diskuze práce (o tom, jak výsledky zodpovídají výzkumné otázky).

V diskusi je vidět autorčina pečlivá snaha shrnout všechna zjištění, ke kterým dospěla při analýze výsledků, a také snaha výsledky interpretovat a vyjádřit se k výzkumným otázkám. Diskuze je přehledná a nechybí v ní usouvztažnění současných výsledků k výsledkům publikovaných studií.

5

7. Formální zpracování. Jazyková a stylistická úroveň, rozsah práce, grafická úprava, dodržení publikační normy.

Na celé práci je bohužel poněkud znát časová tíseň. Formální zpracování práce trpí zjevnými nedostatky. Práce neprošla editací, objevují se v ní chybné formulace, zcela jistě nezamýšlené. Např.

- na str. 31 se mluví o vlivu druhého jazyka na druhý jazyk “the group with lower ratings will manifest greater influence of L2 English on L2 German”;
- ve větě na str. 35 “Chang (2011) found that native English speakers at the end of an intensive six-week Korean course decreased F1 of all their vowels by almost twenty Hertz as a result of English influence” by se mělo mluvit o vlivu korejštiny nikoli angličtiny;
- v článku Schuhman & Huffman 2015 se participant učí jednou francouzštině, jednou španělštině,
- věta „Schereschewsky, Alves, and Kupske (2017) provide an explanation to their observation that only an L1 stop /k/ was subjected to interference since the production of the corresponding L2 vowel was mastered by the bilinguals“ na str. 41 zní jako kdyby /k/ v mateřštině bylo srovnáváno se samohláskou v později osvojeném jazyce.

Autorka se nevyhnula pravopisným chybám, např. wholistic (str. 30), both participants' high back vowels (odkaz na dvě samohlásky jednoho participanta); lexikálním nedostatkům, např. „on overall“ (namísto „on the whole“?), mnohonásobným chybám v užití členů.

2

8. Celkové hodnocení práce.

Přestože provedení samotného výzkumu bylo výborné, musím výsledný text této závěrečné diplomové práce hodnotit pouze jako průměrné.

3

Prohlášení vedoucího kvalifikační práce o kontrole plagiátorství:

Na základě kontroly vysokoškolských kvalifikačních prací systémem Theses.cz ani jiným způsobem nebyla u výše uvedené práce zjištěna taková shoda s jinými pracemi, dokumenty nebo texty, která by zakládala odůvodněné podezření z porušování autorských práv.

Prohlášení vydává: Šárka Šimáčková, vedoucí práce

Doplňující otázky k obhajobě:

Závěrečné hodnocení

Práci k obhajobě doporučuji ~~nedoporučuji~~

Návrh klasifikace: C

Datum: 18. 6. 2020

Podpis: